

แนวคิดในการจัดตั้งห้องงานห้องสมุดทาง

ร้อยเอกหญิง พัชราภา เปรมสมิทธิ์

ศูนย์วิทยบริการ
วิทยานิพนธ์เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาความหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตร์ฯ มหาบัณฑิต
ภาควิชาบรรณาธิการฯ
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2537

ISBN 974-584-333-4

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑๖๙๒๔๐๕๘

THE CONCEPT OF ESTABLISHMENT OF THAI
MILITARY LIBRARY NETWORK

Captain Patcharaporn Premsmit

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of Library Science
Graduate School
Chulalongkorn University
1994
ISBN 974-584-333-4

หัวขอวิทยาลัยนี้ แนวคิดในการจัดตั้งข่ายงานห้องสมุดหาร
ไทย ร้อยเอกหญิง พัชรพร เปรมสุมิท
ภาควิชา บรรณาธิการห้องสมุด
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นงลักษณ์ ไม่น่าภัย

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....
..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร. ถาวร วัชราภิษฐ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ศรี จันกิมล)

.....
..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นงลักษณ์ ไม่น่าภัย)

.....
..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชลกิชา สุกชนิรันดร์กุล)

.....
..... กรรมการ
(อาจารย์ กฤติยา อัสดากร)

พิมพ์ด้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสีเขียวนี้เพื่อรองแต่งเดี่ยว

พชรพร เปรมสมิทธิ์, ร้อยเอกหญิง : แนวคิดในการจัดตั้งข่ายงานห้องสมุดทหาร (THE CONCEPT OF ESTABLISHMENT OF THAI MILITARY LIBRARY NETWORK) อาจารย์ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นงลักษณ์ ไม่นำยศิริ, 294 หน้า.
ISBN 974-584-333-4

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาสภาพและการดำเนินงานในด้านการบริการ งานเทคนิค งานบริการ ทรัพยากรสารนิเทศ การใช้เทคโนโลยี และความร่วมมือระหว่างห้องสมุด ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของห้องสมุดทหาร และกำหนดแนวคิดในการจัดตั้งข่ายงานห้องสมุดทหาร โดยใช้แบบสอบถามในการรวบรวมข้อมูลในห้องสมุดทั่วไป 52 แห่ง

ผลการวิจัยพบว่า ประเทบทองห้องสมุดทหารส่วนใหญ่ เป็นห้องสมุดเฉพาะ/ศูนย์เอกสาร หรือศูนย์สารนิเทศ บรรณาธิการซึ่งส่วนใหญ่มีภาระงานวิชาการมาก ไม่ได้มีภาระงานบริการ-ศาสตร์ งบประมาณส่วนใหญ่มาจากงบประมาณแผ่นดิน ซึ่งนำไปจัดทำวารสารภาษาอังกฤษเป็นจำนวนสูงสุด ห้องสมุดส่วนใหญ่มีการทำบันทุกการ และจัดหมวดหมู่โดยใช้มาตรฐานสากล บริการยืม-คืนหนังสือ เป็นบริการที่ห้องสมุดทุกแห่งจัดทำ ทรัพยากรสารนิเทศที่มีจำนวนสูงสุดคือ หนังสือภาษาไทย จากการประเมินทรัพยากรสารนิเทศโดยใช้เกณฑ์พิจารณาของ RLG Conspectus แล้วพบว่าทรัพยากรสารนิเทศส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี และระดับข้อมูลที่นิฐาน ห้องสมุดส่วนน้อยมีการใช้เทคโนโลยีล้มเหลว ปัญหาและอุปสรรคคือ ปัจจุบันงบประมาณและทรัพยากรสารนิเทศไม่เพียงพอ ห้องสมุดทหารจำนวน 29 แห่ง มีส่วนร่วมในกิจกรรมความร่วมมือระหว่างห้องสมุด และมีบางห้องสมุดร่วมมือกันในการจัดทำสำหรับรายการ/รายชื่อ หนังสือ วารสาร และโสตท์ศนรัสตุ ห้องสมุดทหารทุกแห่งมีความยินดีที่จะเข้าร่วมกับข่ายงานห้องสมุดทหารที่จะจัดตั้งขึ้น

ในการรับมือได้เสนอแบบจำลองของข่ายงานห้องสมุดทหาร ซึ่งครอบคลุมถึง วัตถุประสงค์ โครงสร้าง หน้าที่และกิจกรรม ลักษณะความร่วมมือ ลำดับงานในข่ายงาน บุคลากร การดำเนินงาน สถานที่ และงบประมาณ ตามความต้องการ เทียบของบรรณาธิการห้องสมุดทหาร

ศูนย์วิทยห้องสมุด วิจัยและกิจกรรม

ภาควิชา บรรณาธิการศาสตร์
สาขาวิชา บรรณาธิการศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
ปีการศึกษา 2536

ลายมือชื่อนิติบุคคล ... พล.ท. ก. ธรรม พงษ์ไพบูลย์
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ... ผศ.ดร. นงลักษณ์ ไม่นำยศิริ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ...

C210519 : MAJOR LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE
KEY WORD: LIBRARY NETWORK / MILITARY LIBRARY

PATCHARAPORN PREMSMIT, CAPTAIN : THE CONCEPT OF ESTABLISHMENT OF THAI MILITARY LIBRARY NETWORK. THESIS ADVISOR : ASST. PROF. NONGLAK MINAIKIT, Ph.D. 294 pp. ISBN 974-584-333-4

The purposes of this thesis are to study current status and operations of Thai military libraries in terms of administration, technical services, library services, information resources, technology applications, and library cooperations; and to examine problems and obstacles faced by those libraries. The attempt is made to determine conceptual framework for the establishment of Thai military library network. Data were collected by questionnaires sent to 52 military libraries.

Research results can be summarized as follows: The types of military libraries are mostly special libraries or information centers. Librarians have library science degree while support staff do not have such degree. Library budget mostly comes from government budget and is mainly used for the acquisitions of English journals. Most libraries use international standards for cataloging and classification. All libraries provide circulation services. The majority of information resources are Thai books. When evaluating information resources by using RLG Conspectus, it is found that information resources are at minimal and basic information levels. Not many military libraries use modern technology. Problems facing the libraries are inadequate budget and resources. Twenty-nine libraries participate in library cooperations and some libraries cooperate in making union list of books, serials and audio visual materials. All libraries are willing to join in military library network.

The model of the Thai military library network, covering purposes, structure, functions, characteristics of cooperations, priority activities, staff, operations, location, and budget are proposed.

ภาควิชา บรรณารักษศาสตร์ ลายมือชื่อนักศึกษา *พ.ส. ลักษณ์ พรมพงษ์*
สาขาวิชา บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา *ดร.นรนทรัตน์ ธรรมรงค์*
ปีการศึกษา 2536 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ด้วยความช่วยเหลืออ่องค์ริ่งของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นงลักษณ์ ไม่น้อยภิจ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งกราบให้ค่าปรึกษาค่าแนะนำ ตลอดจนตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ศวี จันกวนล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชลทิชา สุกษินันรัตน์กุล และอาจารย์ กฤติยา อัตถาการ ที่กราบเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และให้ข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์สำหรับงานวิจัยเรื่องนี้

ขอขอบคุณ พันเอกหญิง วีราวดี อัมอดกุล พันเอกหญิง อุมาเมธี เกษมสันต์ นราฯ เอก กฤษณา วัฒนกุล พันเอกหญิง นงลักษณ์ เกตุจารุ พันเอกหญิง วาสนา คงมาลัย นราฯ อากาศโภกภูมิ กนกพร กระจั่งผล ที่กราบให้ข้อมูลและข้อเสนอแนะต่างๆ และขอขอบคุณ Linda Watkins ที่กราบส่งข้อมูลทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์มาให้

นอกจากผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้บริหารของศูนย์ประสานงานสารนิเทศสาขาค่างๆ อาจารย์ กรรมสูตร รามบุตร บรรณาธิการห้องสมุดค่าธรรมะ บรรณาธิการห้องสมุดหราฯ ที่กราบให้ความร่วมมือ เป็นอย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นประโยชน์อย่างอิ่งสำหรับการวิจัยนี้ และขอขอบคุณ จำลีบเอก ทวนชัย วนิช ที่ช่วยพิมพ์ต้นฉบับจนเสร็จสมบูรณ์

ท้ายสุด ขอขอบคุณ ผู้บังคับบัญชา ข้าราชการ และลูกจ้าง ห้องสมุดกรมแพทย์ทหารบก เพื่อนร่วมรุ่น รุ่นพี่ รุ่นน้อง ที่ศึกษาปริญญาโท บรรณาธิการห้องสมุดหราฯ บิดา มารดา ญาติ ที่น้อง ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนในทุก ๆ ด้านมาโดยตลอด รวมทั้งขอขอบพระคุณมารดาของผู้วิจัย ที่กราบให้กุณในการวิจัยครั้งนี้

ร้อยเอกหญิง พัชราพร เปรมสมิทธิ์

บทคัดย่อภาษาไทย.....	๔
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๕
กิจกรรมประจำปี.....	๙
สารบัญตาราง.....	๑๓
สารบัญภาพ.....	๘๖
บทที่	
 1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปีคุณ化.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
แนวเหตุผลในการวิจัย.....	3
ขอบเขตการวิจัย.....	3
วิธีดำเนินการวิจัย.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
คำอธิบายศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	4
 2 ภาระกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	5
ช่างงานห้องสมุดและสารนิเทศ.....	5
ความหมาย.....	5
ประเภทของช่างงาน.....	7
โครงสร้างของช่างงาน.....	7
หน้าที่และกิจกรรมของช่างงาน.....	14
เทคโนโลยีของช่างงาน.....	15
ช่างงานห้องสมุดในประเทศไทย.....	16
ระบบสารนิเทศทางวิชาการแห่งชาติ.....	16
ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา.....	25
ช่างงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค.....	27
โครงการพัฒนาระบบท้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนกลาง.....	34

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่

2 รายการรวมที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

ชื่อรายงานห้องสมุดกหการ.....	40
TRALINET (U.S.Army Training and Doctrine Command (TRADOC), Library and Information Network).....	40
ชื่อรายงานห้องสมุด DIS (Defence Information Services).....	42
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	44
ห้องสมุดกหการในประเทศไทย.....	46
 3 วิธีค่าเนินการวิจัย.....	 62
ขั้นตอนการวิจัย.....	62
 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย.....	 68
ตอนที่ 1 การค่าเนินงานของห้องสมุดกหการ.....	68
ประเภทของห้องสมุด.....	68
การบริหารงานห้องสมุด.....	69
ฐานะของห้องสมุด.....	69
การแบ่งส่วนงานของห้องสมุด.....	70
บุคลากรห้องสมุด.....	73
งบประมาณของห้องสมุด.....	78
งานเทคนิค.....	80
งบประมาณการจัดทำกรรมาธิการสารนิเทศ ในแต่ละปี (บาท).....	80
จำนวนกรรมาธิการสารนิเทศที่จัดทำในแต่ละปี.....	88

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่	
4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย (ต่อ)	
วิธีการจัดหากวัตภพยากรห้องสมุด.....	93
บัตรรายการ.....	99
ระบบการจัดหนังสือของห้องสมุด.....	100
หัวเรื่องที่ใช้ในการจัดหมวดและทำรายการ.....	102
หลักเกณฑ์การลงรายการ.....	109
งานบริการ.....	111
การใช้คอมพิวเตอร์ในงานจัดหา จัดทำรายการและบริการ.....	114
กิจกรรมสารนิเทศ.....	117
จำนวนทรัพยากรสารนิเทศของห้องสมุดทั่วไป.....	117
การประเมินทรัพยากรสารนิเทศ.....	125
แผนพัฒนาการใช้เทคโนโลยี.....	138
ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน.....	143
ตอนที่ 2 ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด.....	149
สหราชการ/ราชอาณาจักรของทรัพยากรห้องสมุด.....	149
การมีส่วนร่วมในกิจกรรมความร่วมมือระหว่างห้องสมุด.....	152
จำนวนห้องสมุดทั่วไปที่มีส่วนร่วมในกิจกรรม	
ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด.....	152
กิจกรรมความร่วมมือ.....	152
ข้อดีของความร่วมมือระหว่างห้องสมุด.....	152
บุคลากร.....	153
การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของห้องสมุด.....	153
งบประมาณ.....	154

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่

4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย (ต่อ)

ตอนที่ 3 การสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับข่ายงาน.....	154
วัสดุประสงค์ของข่ายงาน.....	154
โครงสร้างของข่ายงานห้องสมุดกหาร.....	157
หน้าที่ของข่ายงานห้องสมุดกหาร.....	158
กิจกรรมของข่ายงาน.....	161
กิจกรรมของข่ายงานด้านการจัดหา.....	161
กิจกรรมของข่ายงานด้านการจัดหมวดและทำรายการ.....	167
กิจกรรมของข่ายงานด้านการซื้อขายหรือห่วงห้องสมุด.....	170
กิจกรรมของข่ายงานด้านการบริการ.....	173
กิจกรรมของข่ายงานด้านการบริการส่งเอกสาร.....	176
กิจกรรมของข่ายงานด้านการส่งเสริมความรู้ เกี่ยวกับข่ายงาน.....	177
กิจกรรมของข่ายงานด้านการติดต่อเผยแพร่และ ประชาสัมพันธ์.....	178
กิจกรรมของข่ายงานด้านเทคโนโลยี.....	184
ลักษณะของข่ายงานห้องสมุดกหาร.....	186
ลักษณะของข่ายงานห้องสมุดกหารจัดไว้ให้มีขึ้นก่อนหลังในข่ายงาน.....	186
บุคลากรของข่ายงาน.....	189
ระดับผู้บริหารของข่ายงาน.....	189
ระดับปฏิบัติงาน.....	190
การดำเนินงานของข่ายงาน.....	191
สถานที่.....	192
งบประมาณของข่ายงานห้องสมุดกหาร.....	193
ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินกิจกรรม.....	196

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 แบบจำลองห้องงานห้องสมุดห้อง	201
วัสดุประสำค์.....	201
โครงสร้าง.....	201
หน้าที่.....	203
กิจกรรม.....	203
การจัดหา.....	203
การจัดหน่วยงาน.....	204
การยืม返หัวงห้องสมุด.....	204
บริการ.....	204
บริการลendingเอกสาร.....	204
กิจกรรมส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับห้องงาน.....	204
การคิดค่อ เพชรพิร และประชาสัมพันธ์ห้องสมุด.....	205
เทคโนโลยี.....	205
ลักษณะความร่วมมือของห้องงาน.....	205
ลักษณะงานที่จัดขึ้นก่อนหลังในห้องงาน.....	205
บุคลากร.....	205
การค่าเนินงาน.....	205
สถานที่.....	208
งบประมาณ.....	208
6 สรุปและอภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	
สรุปและอภิปรายผลการวิจัย.....	209
การประยุกต์ผลการวิจัยไปปฏิบัติ.....	218
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไปในอนาคต.....	219
การรายงาน.....	220
ภาคผนวก.....	227

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ภาคผนวก ก หน่วยงานสังกัดกระทรวงกลาโหม.....	227
ภาคผนวก ข รายเบี้ยบกองทัพบก ว่าด้วยมาตรฐานห้องสมุดกองทัพบก.....	230
ภาคผนวก ค แบบลักษณะการดำเนินงาน และอุปสรรคของข่ายงาน.....	236
ภาคผนวก ง แบบสอบถามบรรลักษณ์ห้องสมุดหาร.....	250
ภาคผนวก จ รายชื่อห้องสมุดที่ตอบแบบสอบถาม.....	281
ประวัติผู้เขียน.....	294

**ศูนย์วิทยทรัพยากร
วิทยบรณ์มหาวิทยาลัย**

สารบัญสารวิชา

	หน้า
ตารางที่	
1 ประเภทของห้องสมุด.....	69
2 การบริหารงานห้องสมุด.....	70
3 นิยามการห้องสมุด.....	75
4 บรรณาธิการและเจ้าหน้าที่แบ่งความรับผิดชอบ.....	77
5 งบประมาณของห้องสมุด.....	79
6 งบประมาณการจัดหากتابพอกาражารสารนิเทศในแต่ละปี.....	83
7 จำนวนทรัพยากรสารนิเทศที่จัดหาในแต่ละปี.....	90
8 วิธีการจัดหากتابพอกาражารสารนิเทศของห้องสมุด.....	95
9 ประเภทของบันทึกรายการ.....	99
10 ระบบการจัดหนังสือของห้องสมุด.....	101
11 หัวเรื่องที่ใช้ในการจัดหมวดและทำรายการ.....	103
12 หลักเกณฑ์การลงรายการ.....	110
13 บริการที่ห้องสมุดจัดทำ.....	112
14 การใช้คอมพิวเตอร์.....	116
15 จำนวนทรัพยากรสารนิเทศของห้องสมุดที่หารในปัจจุบัน.....	120
16 การประเมินทรัพยากรสารนิเทศ.....	134
17 แผนพัฒนาการใช้เทคโนโลยี.....	140
18 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน.....	146
19 สรุภาระ/รายชื่อของห้องรักษาการห้องสมุด.....	151
20 วัสดุประจำห้องข้อมูลงาน.....	155
21 โครงสร้างของข่ายงานห้องสมุดที่หาร.....	158
22 หน้าที่ของข่ายงานห้องสมุดที่หาร.....	160
23 กิจกรรมของข่ายงาน.....	164
23.1 กิจกรรมของข่ายงานด้านการจัดหา.....	164
23.2 กิจกรรมของข่ายงานด้านการจัดหมวดและทำรายการ.....	169
23.3 กิจกรรมของข่ายงานด้านการอิมิร์ชท่วงห้องสมุด.....	172
23.4 กิจกรรมของข่ายงานด้านการบริการ.....	175

สารบัญสารวิชา (ต่อ)

หน้า

ตารางที่

23	กิจกรรมของข่ายงาน (ต่อ)	
	23.5 กิจกรรมของข่ายงานด้านการบริการส่งเอกสาร.....	177
	23.6 กิจกรรมของข่ายงานด้านกิจกรรมส่งเสริมความรู้ เกี่ยวกับข่ายงาน.....	180
	23.7 กิจกรรมของข่ายงานด้านการติดต่อเพื่อเผยแพร่และ ประชาสัมพันธ์ห้องสมุด.....	183
	23.8 กิจกรรมของข่ายงานด้านเทคโนโลยี.....	185
24	ล่าด้บงานที่ห้องสมุดกหารัจคให้มีชื่อก่อนหลังในข่ายงาน.....	188
25	บุคลากรระดับผู้บริหารของข่ายงาน.....	190
26	บุคลากรระดับปฏิบัติงาน.....	191
27	ลักษณะสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางการติดต่อของข่ายงาน.....	193
28	งบประมาณของข่ายงานห้องสมุดกหาร.....	195
29	ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินกิจกรรมของข่ายงาน.....	199

ศูนย์วิทยทรัพยากร
วิทยบริการและเทคโนโลยี

สารบัญภาค

หน้า

ล่าดับที่

ภาคที่ 1	ข่ายงานระบบสารนิเทศแห่งชาติ.....	17
ภาคที่ 2	แผนภูมิโครงสร้างระบบสารนิเทศแห่งชาติ.....	18
ภาคที่ 3	การเชื่อมโยงเครือข่ายของศูนย์ภูมิภาค ๕ แห่ง.....	30
ภาคที่ 4	ระบบเครือข่ายห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนกลางประจำที่ ๑.....	37
ภาคที่ 5	ระบบเครือข่ายห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนกลางประจำที่ ๒.....	38
ภาคที่ 6	แผนภาพการเชื่อมโยงเครือข่ายห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนกลาง เข้ากับ เครือข่ายห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค.....	39
ภาคที่ 7	แผนภูมิระบบงานของโครงการขออนุมัติจัดทำอุปกรณ์คอมพิวเตอร์.....	57
ภาคที่ 8	เครือข่ายการทำงานของศูนย์สนับสนุนข้อมูลวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของกรุงเทพมหานคร.....	60
ภาคที่ 9	โครงสร้างข่ายงานห้องสมุดมหา.....	202
ภาคที่ 10	แผนภูมิโครงสร้างข่ายงานห้องสมุดมหา.....	207

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย